

**ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLERİN
ÖNLENMESİNE YÖNELİK**

HUKUKİ BİLGİLER REHBERİ

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN
VE ZORLA EVLİLİKLERİN
ÖNLENMESİNE YÖNELİK

HUKUKİ BİLGİLER REHBERİ

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) sağladığı fon desteği ile yürütülen **Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı**, kadınların ve çocukların korunmasını sağlayan ulusal mekanizmaların güçlendirilmesi ile çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklere son vermeye yönelik olumlu sosyal normların desteklenmesi amacıyla hem önleme hem de müdahale faaliyetlerini, çok sektörlü ve bütüncül bir yaklaşımla sürdürüyor.

Hazırlayan Av. Seda Akço Bilen

Yayına Hazırlayanlar (UNFPA - Alfabetik sıra ile) Cansu Oba Erdoğan, Emine Kuzutürk Savaş, Gökhan Yıldırımkaaya, Tuna Çakmur, Zeynep Başarankut Kan

Tarih Haziran 2021

© Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)

Bu yayının tüm hakları Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na (UNFPA) aittir. UNFPA'in yazılı izni alınmadan kısmen veya tamamen kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

UNFPA, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Oran Mahallesi Kudüs Caddesi 1/21 Blok Daire: 37-38-39-43
Çankaya/Ankara – Türkiye
<https://turkey.unfpa.org/tr>

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) finansal desteğiyle yürütülmektedir. Bu içerik herhangi bir biçimde İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) görüşlerini yansıtmamaktadır.

Yapım MYRA / www.myra.com.tr

Baskı Atalay Matbaacılık

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
BÖLÜM 1 – KAVRAMLAR	7
BÖLÜM 2 – ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİĞİN VEYA ZORLA EVLENDİRMENİN ÖNLENMESİ	19
2.1. Evlenme Yaşı ve Evlenme İzni	21
2.2. Riski Belirleme Sorumluluğu ve Bildirim	23
2.2.1. Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu'na Göre Bildirim	27
2.2.2. Türk Ceza Kanunu'na (TCK) Göre Bildirim Yükümlülüğü	29
2.3. Bildirim Sonrası	31
2.3.1. Acil Koruma	32
2.3.2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na Yapılan Başvuru Sonrası Korunma İhtiyacının Araştırılması	34
2.3.3. Uygulanabilecek Tedbirlerin Planlanması	34
2.3.4. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Davalara Müdahil Olarak Katılması	38
2.4. Önleyici, Koruyucu, Destekleyici Tedbirler	38
2.4.1. Çocuk Koruma Kanunu ve Türk Medeni Kanunu'na göre Alınabilecek Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler ve Tedbirlerin Denetimi	38
2.4.2. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile Düzenlenen Tedbirler	40
2.5. Suçluların Soruşturulması ve Kovuşturulması	45
2.6. Çocuk Yaşta Evlenmenin Hukuken Geçerli Kabul Edildiği Bir Ülkeden Gelen Çocuklar Bakımından İzlenmesi Gereken Yol	51
Kaynakça	58

ÖNSÖZ

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, UNICEF, UNFPA, UN Women, IOM ve UNHCR tarafından ülke çapında yürütülen bir programdır. Bu program, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir tezahürü olan çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri önlemeye yönelik çok sektörlü bir yaklaşım geliştirmektedir. Programın temel amacı, toplum düzeyinde olumlu sosyal normları ve davranışsal değişikliği teşvik etmek, önleme ve müdahale mekanizmaları oluşturmak ve güçlendirmektir.

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında hizmet sağlayıcılara yönelik çok sektörlü bir kapasite güçlendirme programı yürütülmektedir. Eğitim programı, temel bilgiler eğitimi ve her bir sektöre yönelik olarak özelleştirilmiş eğitimler olmak üzere iki ana bileşenden oluşmaktadır. Bu eğitimler ile, başta kolluk kuvvetleri personeli, adalet sistemi çalışanları, sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları ve medya çalışanları olmak üzere çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri önlemede ve müdahalede rolü ve sorumluluğu olan tüm hizmet sağlayıcıların, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler konusunda ortak bir anlayış geliştirmesi ve hizmet sunumunda gereksinim duyulan bilgi ve becerilerin desteklenmesi hedeflenmektedir.

Hassan Mohtashami

UNFPA Türkiye Temsilcisi

TABLULAR

Tablo 1.	Evliliğin Tam ve Özgür İrade ile Akdedilmesi Şartına İlişkin Ulusalüstü Hukuk Normları	10
Tablo 2.	Çocuğun Korunmasından Sorumlu Makamlara Bildirim	29
Tablo 3.	Yasal Düzenlemelere Göre Bildirim, Başvuru Yükümlülüğü Olanlara Göre Bildirim ve Başvuru Makamı	30
Tablo 4.	Fark Etme ile Başlayan Yasal Müdahale Sürecinde İş Akışı	31
Tablo 5.	Şiddet Mağduruna Uygulanabilecek Tedbirler (Koruyucu Tedbirler)	41
Tablo 6.	Şiddet Uygulayana Uygulanabilecek Tedbirler (Önleyici Tedbirler)	42
Tablo 7.	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a Göre Bildirim Sonrası İşletilecek Süreç	43
Tablo 8.	Çocuk Yaşta Evlilik, Erken Evlilik, Zorla Evlendirme Eylemlerine İlişkin Soruşturmalara Konu Olabilecek Suçlar ve Şüpheliler	46

KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CRC	Çocuk Hakları Komitesi
ÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu

BÖLÜM 1

KAVRAMLAR

“Çocuk yaşta evlilik/çocuk evlilikleri”, taraflardan en az birinin çocuk olduğu hem resmi hem de gayri resmi evliliklere denir.¹ Çocuk, 18 yaşından küçük birey olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla çocuk yaşta evlilik, taraflardan birinin 18 yaşından küçük olduğu evliliği ifade eder. Bu evliliğin yasal olarak mümkün olması veya resmi nikâh ile gerçekleşmesinin bir önemi olmadığı gibi, çocuğun istek ya da rızasından da bahsedilemez. Çocuk yaşta evlilik, çocuk haklarının ihlâli ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türü olmasının yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının, tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesinin ve anne-çocuk ölümlerini önleme dahil kalkınma hedeflerine ulaşmanın önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir.² Çocuk yaşta evliliğin en önemli risklerinden bir diğeri de, evlenen çocuğun reşit olması sebebiyle sözleşme ve yasaların özel koruyucu düzenlemelerinin kapsamı dışında kalması³ ve yaptığı tüm işlemlerden hukuken sorumlu hale gelmesidir.

“Erken evlilik”, henüz evliliğin getireceği sorumlulukları üstlenebilecek gelişim düzeyinde olmayan kişilerin evliliklerini ifade eder. Birleşmiş Milletler (BM) belgelerinde, “çocuk yaşta evlilik dahil erken evlilikler” demek suretiyle, erken evliliğin çocuk yaşta evlilikten ibaret olmadığına dikkat çekilmektedir.⁴ Burada asıl olan, evlenecek kişinin 18 yaşından küçük olması veya 18 yaşından büyük olsa dahi fiziksel, duygusal, cinsel ve psikolojik gelişimini tamamlamış olması veya yaşam seçenekleri ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmaması gibi diğer faktörler sebebiyle evliliğe rıza göstermeye henüz hazır olmamasıdır. Evliliğe bağlı sonuçlardan biri olan

- 1 Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması İçin Terimler ve Kavramlar Kılavuzu (2019), Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC) – Ecpat Türkiye, Ankara 2019 sf. 65; Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi “Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği” R 1468 (2005) 7 <https://rm.coe.int/090000168079eff8>
- 2 Başlangıç Raporu, Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Ankara, 30 Nisan 2018
- 3 BM Çocuk hakları Komitesi’nin “BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Ergen Sağlığı ve Gelişimi” başlıklı 4 No.lu Yorumu [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No4 - Ergen Sagligi.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No4_-_Ergen_Sagligi.pdf) (Erişim tarihi: 27.03.2019)
- 4 66/140 sayılı BMGK Kız Çocukları https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_140.pdf (Erişim Tarihi 02.04.2020)

annelik ile ilgili olarak kullanılan **“erken annelik”** ise 20 yaşından küçük anne olmayı ifade etmektedir.⁵

“Zorla evlilik”, iki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evlilik türüdür. Zorla evlilik farklı şekillerde olabilir. İnsan ticareti, görücü usulü ile yapılan geleneksel evlilikler, kız kaçırma, vatandaşlık elde etmek amacıyla yapılan evlilikler ve mağdurun tam ve bilgilendirilmiş olarak rıza gösterme kapasitesinden yoksun olduğu evlilik biçimlerinin hepsi zorla evlilik örneği teşkil eder.⁶

“Tam ve serbest irade”, evlilik akdinin kurulması için evlilik sözleşmesinin temel şartıdır. Evlilik, evlenecek kişilerin bu akdi gerçekleştirme konusunda beyan edecekleri tam ve özgür iradeleri ile kurulur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.” (İlgili diğer Uluslararası ve Bölgesel İnsan Hakları düzenlemeleri için bkz. Tablo 1)

Bildirge'nin resmi tercümesinde her ne kadar “rıza” kavramı kullanılmışsa da, bunu Türkçe'de yaygın olarak kullanılan “razı olma” anlamı ile anlamamak gerekir. Burada kastedilen, kişinin tam ve özgür bir irade ile evlenmeyi istemesidir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin farklı tercümelerinde 16/2'deki 'consent' kavramının 'istenç'⁷, 'olur'⁸, 'irade'⁹ gibi farklı çevirileri de söz konusudur.

- 5 Elizabeth Wall-Wieler, Janelle Boram Lee, Nathan Nickel, Leslie Leon Roos
The Multigenerational Effects of Adolescent Motherhood on School Readiness: A
Population-based Retrospective Cohort Study <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211284>
(Erişim tarihi: 12.03.2019)
- 6 Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler Sözlükçesi, Başlangıç Raporu, Çocuk Yaşta, Erken ve
Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Ankara, 30 Nisan
2018
- 7 Gemalmaz, M. Semih. Temel Belgelerde İnsan Hakları, İHD Y. Ankara 1996, sf.25
- 8 Sencer, Muzaffer. Belgelerle İnsan Hakları, Beta Y. İstanbul 1998, sf. 49
- 9 <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf>
(Erişim Tarihi: 27.03.2019)

TABLO 1. EVLİLİĞİN TAM VE ÖZGÜR İRADE İLE AKDEDİLMESİ ŞARTINA İLİŞKİN ULUSALÜSTÜ HUKUK NORMLARI

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	Madde 16 ... 2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.
BM Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşmesi¹⁰	Madde 1 Hiçbir evlilik, her iki tarafın da tam ve özgür rızası olmadan resmen akdedilemeyecektir; bu rıza, yasayla öngörüldüğü şekilde, gereken biçimde duyurulduktan sonra ve nikâh kıymaya yetkili merci ve şahitlerin huzurunda taraflarca dile getirilmelidir... Madde 1 İşbu Sözleşmeye Taraf Devletlerden her biri, 25 Eylül 1928'de Cenevre'de imzalanan Esaretin Men'i hakkındaki Mukavelenamenin birinci maddesinde yer alan esaret tarifinin şümulüne giren veya girmeyen, aşağıdaki müessese ve geleneklerin, henüz mevcut olduğu yerlerde tedrici surette ve mümkün mertebe çabuk tamamen ortadan kaldırılması veya silinmesini temin için tahakkuku kabil ve gerekli olan hukuki ve diğer bütün tedbirleri alacaktır... c-i) Bir kadının, reddetmek hakkı olmadan, anne ve babasına, vasisine, ailesine veya diğer herhangi bir şahıs yahut topluluğa nakdi veya aynı bir ivaz mukabilinde evlendirilmesi vaadinde bulunulması veya evlendirilmesi; c-ii) Bir kadının kocasının, bunun ailesinin veya mensubu olduğu aşiretin bu kadını ivaz mukabili veya sair şekilde üçüncü bir şahsa devretmek hakkına sahip olması; c-iii) Kocasının ölümü üzerine kadının miras yolu ile diğer bir şahsa devredilebilmesi; d) Bir çocuğun veya 18 yaşından aşağı temyiz kudretini haiz bir kimsenin gerek anne ve babası, yahut bunlardan biri, gerekse varisi tarafından, şahsını veya işini istismar maksadıyla bedel mukabilinde veya bedelsiz diğer bir şahsa devrine müsait olan herhangi bir uygulama ve gelenek. Madde 2 Taraf Devletler İşbu Sözleşmenin birinci maddesi (c) fıkrasında zikredilen uygulama ve geleneklere son vermek gayesiyle, lüzumlu görülen yerde, evlenme için münasip asgari yaşlar tespit etmeyi, müstakbel eşlerden her birinin salahi yetli mülki ve dini makam önünde evlenmeye rızasını serbestçe izhar edebileceği bir usul takibini ve evliliğin tescilini teşvik eylemeyi taahhüt ederler.
Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme¹¹	

¹⁰ http://www.insanhaklarisavunuculari.org/3/files/evlilik_e_riza_gosterilmesi_asgari_.pdf

¹¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11599.pdf>

<p>Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme¹²</p>	<p>Madde 1</p> <p>1. Hiçbir evlilik, her iki tarafın da tam ve özgür rızası olmadan resmen akdedilemeyecektir; bu rıza, yasayla öngörüldüğü şekilde, gereken biçimde duyurulduktan sonra ve nikâh kıymaya yetkili merci ve şahitlerin huzurunda taraflarca dile getirilmelidir.</p> <p>2. Yukarıdaki 1. fıkrada yer alan ifadelere bakılmaksızın yetkili merciinin istisnai koşullar bulunduğu ve tarafın, yetkili bir merci huzurunda ve yasayla öngörülmüş olabilecek şekilde rızasını açıklamış ve geri çekmemiş olduğu konusunda ikna olması halinde taraflardan birinin hazır bulunması gerekli olmayacaktır.</p> <p>Madde 2</p> <p>İşbu Sözleşme'ye Taraf Devletler, evlilik için asgari yaş belirlemek üzere yasama tedbirleri alacaklardır. Yetkili bir merciinin, ciddi gerekçelere dayanarak, müstakbel çiftlere yaş konusunda bir muafiyet tanıdığı durumlar haricinde bu yaşın altındaki hiç kimse tarafından resmi bir evlilik akdi gerçekleştirilemez.</p>
<p>Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme¹³</p>	<p>Madde 23</p> <p>...</p> <p>2) Evlenebilecek yaşta bulunan erkeklerle kadınlara, evlenme ve bir aile kurma hakkı tanınacaktır.</p> <p>3) Evlenmek niyetinde olan eşlerin tam ve özgür rızası olmaksızın hiçbir evlilik bağı kurulamaz.</p>
<p>Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme¹⁴</p>	<p>Madde 10</p> <p>1) ... Evlenme, buna istekli olan eşlerin hür rızası ile olmalıdır...</p>

¹² http://www.insanhaklarisavunuculari.org/3/files/evlilige_riza_gosterilmesi_asgari_.pdf

¹³ <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaraliskinSozlesme.pdf>

¹⁴ <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi¹⁵

Madde 16

Evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar

1. Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanır:

- a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;
- b) Serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma;
- ...
- e) Çocukların sayısına ve dünyaya getirilme zamanına serbestçe ve makulce karar verme konusunda aynı hakka sahip olma ve bu hakları kullanabilmeleri için gerekli bilgiye, eğitime ve araçlara sahip olma;
- ...

2. Çocuğun nişanlandırılması ve evlendirilmesi hiç bir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşını tespit etmek ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemler yapılır.

CEDAW Komitesi Genel Tavsiye Kararları¹⁶

29 Sayılı Tavsiye Kararı

21. Dini ya da örfi hukukla çok eşli evliliklerin onaylandığı bazı Taraf Devletlerde, tekeşlilik olarak tabir edilen resmi nikâh da uygulanmaktadır. Resmi nikâhın uygulanmadığı hallerde, çok eşliliğin görüldüğü topluluklarda kadınların rızaları sorulmaksızın henüz değilse bile en azından potansiyel olarak çok eşli bir evliliği kabul etmekten başka şansları olmayabilmektedir. Komite, 21 Sayılı Genel Tavsiyesinde, çok eşliliğin Sözleşmeye aykırı olduğunu ve bu uygulamadan "vazgeçilmesi ve yasaklanması" gerektiğini mütalaa etmiştir.

21 Sayılı Tavsiye Kararı

Madde 16.- Taraf Devletler, kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a- Evlilik bağı kurmada erkeklerle eşit hak,
- b- Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,
- c- Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar.

¹⁵ https://www.tbmm.gov.tr/komision/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf

¹⁶ [https://www.tbmm.gov.tr/komision/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komision/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_(1-29).pdf)

<p>Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu¹⁷</p>	<p>Yapılacak eylemler</p> <p>274. Hükümetler tarafından:</p> <p>...</p> <p>(e) Evliliğin, sadece evlenecek tarafların özgür ve tam rızasıyla gerçekleşmesini güvence altına alan yasaları yürürlüğe koymak ve kesin bir şekilde uygulamak; buna ek olarak, asgari yasal rıza gösterme yaşı ile evlilik için asgari yaş konusundaki yasaları yürürlüğe koymak ve kesin bir şekilde uygulamak ve gerekli yerlerde asgari evlilik yaşını yükseltmek;</p> <p>(f) Kız çocuğunun hayatta kalmasına, korunmasına, gelişmesine ve ilerlemesine yönelik, onun insan haklarını koruyacak ve bütünüyle kullanmasını yaygınlaştıracak, kız çocuklarına eşit imkanlar sağlayacak kapsamlı politikalar, eylem planları ve programları geliştirmek ve uygulamak; bu planların genel kalkınma sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmasını sağlamak; ...</p>
<p>Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Bildirgesi¹⁸</p>	<p>Şiddet</p> <p>Namus suçları ve zorla evlendirmenin kadına karşı şiddet kapsamında ele alınması. Hükümetlerin bu zararlı gelenek ve göreneklerin uygulanmasına son vermek için yasalar, politikalar ve eğitim programları gibi önlemleri geliştirmek, benimsemek ve eksiksiz uygulamakla ve yerel kadın gruplarıyla iş birliği yaparak bu zararlı geleneksel uygulama ve adetlerin kadınların insan haklarını nasıl ihlal ettiği konusunda toplumsal ve bireysel bilinci yükseltmekle yükümlü tutulması (69 d ve 96 a)</p> <p>Türkiye'nin Ulusal Eylem Planındaki Taahhütleri</p> <p>...</p> <p>Gerekli yasal düzenlemeler yapılarak erken evliliğin önlenmesi ve ilk evlilik yaşının hem erkekler hem kızlar için 18'e yükseltilmesi,</p> <p>...</p> <p>Türkiye'nin Girişimiyle Pekin+5 Sonuç Belgesine Dahil Edilen Konular</p> <p>Namus suçları ve zorla evlendirmenin, evlilik içi tecavüzün kadına karşı şiddet kapsamı içine alınması, devletlerin bu konularda koruyucu ve önleyici yasal adımları atmaları</p> <p>...</p>

¹⁷ <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>

¹⁸ http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/219_1.pdf

Madde 36 - Tecavüz dahil olmak üzere, cinsel şiddet

1. Taraflar, aşağıda belirtilen kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuku veya diğer tedbirleri alır:

a) herhangi bir organıyla veya bir cisimle bir başka kişiyle, rızası olmadan vajinal, anal veya oral olarak cinsel nitelikli eylemlerde bulunma,

b) kişiye karşı rızası olmaksızın diğer cinsel nitelikli eylemlerde bulunma,

c) rızası olmayan bir kişinin üçüncü bir kişiyle cinsel nitelikli eylemlerde bulunmasına neden olma.

2. Rıza, mevcut koşulları değerlendiren kişinin hür iradesinin sonucunda isteğe bağlı olarak verilmelidir.

3. Taraflar, 1. paragrafta yer alan hükümlerin iç hukuk tarafından tanıdığı şekliyle eski veya şu anki eşlere veya partnerlere karşı işlenen eylemler için geçerli olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 37 - Zorla evlendirme

1. Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlamak amacıyla, kendi ikamet yeri dışında diğer ülke veya Taraf Devletin topraklarına çekmeye ilişkin kasti davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun²⁰'da tanımlandığı şekilde:

- **“Şiddet”**, kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır.
- **“Şiddet uygulayan”**, bu Kanun'da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişilerdir.

¹⁹ https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/30/Istanbul_Sozlesmesi.pdf 3718 sayı ve 19.03.2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa (İstanbul) Sözleşmesi”nin feshedilmesine; 3928 sayı 30.04.2021 tarihli Kararname ile sona erme tarihinin 01.07.2021 olmasına karar verilmiştir.

²⁰ Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 S.K.). Resmi Gazete, 28239, 20.3.2012.

- **“Şiddet mağduru”**, bu Kanun’da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişilerdir.
- **“Kadına yönelik şiddet”**, kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranıştır.
- **“Ev içi şiddet”**, şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti ifade eder.
- **“Koruyucu tedbir kararı”**, şiddet mağdurları hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını ifade eder.
- **“Önleyici tedbir kararı”**, şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını ifade eder.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda (ÇKK)²¹ tanımlandığı şekilde:

- **“Korunma ihtiyacı olan çocuk”**, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder.
- **“Koruyucu ve destekleyici tedbirler”**, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;
 - a. **Danışmanlık tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
 - b. **Eğitim tedbiri**, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

²¹ Çocuk Koruma Kanunu (5395 S. K.). Resmi Gazete, 25876, 15.7.2005

- c. Bakım tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- d. Sağlık tedbiri**, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
- e. Barınma tedbiri**, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir.

“Çocuğa karşı şiddet”²², çocuk istismarı ve çocuklara kötü muamele, sorumluluk, güven veya güç ilişkileri bağlamında, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından fiili veya potansiyel zararlar sonuçlanan her tür fiziksel veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali veya ihmalkâr davranışı, ticari veya başka amaçlı sömürüyü kapsar.

“Fiziksel cezalandırma”, tokat atma, dövme, kırbaçlama dâhil olmak üzere kontrol etme, eğitim veya disiplin verme amacıyla yapılan her türlü fiziksel şiddeti içerir.²³

“Duygusal şiddet”, çocuğun kendini değersiz, sevilmeyen, istenmeyen biri olarak hissetmesine neden olan davranış ve tavırları (kûsmek, çocukla konuşmamak, cezalandırmak için ihtiyaçlarını karşılamamak, azarlamak, vb.) kapsar.²⁴

“Fiziksel şiddet”, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından zararlı olabilecek her tür fiziksel güç kullanımını içerir (tokat atmak, terlik atmak, kulağına ya da saçını çekmek, vb.).²⁵

22 Adem Arkadas-Thibert ve H. Feray Salman, *Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu*, UNICEF, Mart 2013 sf.12

23 A.g.y., sf.12

24 A.g.y., sf.12

25 Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence, WHO & ISPCAN, 2006

“Cinsel istismar”, çocukların tam olarak anlayamadıkları, bilgilendirilmiş olur veremeyecekleri, gelişimsel olarak hazır olmadıkları veya kanunları ya da toplumsal kuralları ihlal eden her tür cinsel içerikli davranışa maruz kalmasını ifade eder.²⁶

“İhmâl”, çocuğun sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma gibi gelişimsel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi, karşılanmamasını ifade eder.²⁷

“Çocuk ihmal ve istismarını önleme ve çocuğu koruma yükümlülüğü”, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (ÇHS)²⁸ 19. maddesi ile belirlenmektedir. Buna göre devletler; çocuğun bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almakla yükümlüdür (ÇHS 19). Bu önlemler aşağıdakileri içermelidir:

- Çocuklara kötü muamele olaylarının (bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimal, ihmal ya da ihmalkâr muamele, ırza geçme) önlenmesi,
- Belirlenmesi,
- Bildirilmesi,
- Yetkili makama havale edilmesi,
- Uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması ve olayın oluşturulması,
- Mağdurun tedavisi ve mağdura ve onun bakımını üstlenen kişilere gereken desteği sağlayıcı sosyal programların uygulanması.

²⁶ A.g.y., 2006

²⁷ A.g.y., 2006

²⁸ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. www.unicankara.Org.Tr/Doc_Pdf/Metin132.Pdf

Aynı zamanda devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler ve bu amaçla özellikle:

- Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- Çocukların, fuhuş ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
- Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzeme de kullanılarak sömürülmesini, önleyecek her tür tedbiri almakla yükümlüdürler.²⁹

BM ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

MADDE 19

1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.
2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

29 ÇHS md.34

BÖLÜM 2

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİĞİN VEYA ZORLA EVLENDİRMENİN ÖNLENMESİ

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 19. ve 34. maddelerinde de ortaya konduğu üzere, her türlü çocuk ihmal ve istismar durumu ile mücadele, önleyici hizmetler ile başlamalıdır. Çocuk bir hak ihmaline maruz kalmadan riskin önlenmesi devletlerin birincil sorumluluğudur. Burada en önemli sorunlardan biri, kötü muamele olayları ile mücadelenin, olay olduktan sonra faillerin tespit ve cezalandırılmasına indirgenmesidir.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de olduğu gibi birçok uluslararası sözleşme ve ilkede bu duruma dikkat çekilmekte ve önleyici ve koruyucu müdahalenin önemi vurgulanmaktadır. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 561 (1969)³⁰ sayılı "Küçüklerin Kötü Muameleye Karşı Korunması Hakkında Tavsiye Kararı"nda, sadece faillerin cezalandırılmasına dayalı mücadele stratejisinin yetersizliğinden bahseder ve önleyici tedbirlerin, ebeveynlerin yardım görmeleri, çocukların tedavileri gibi sosyal alandaki tedbirler olduğunu bildirir.

Çocuk yaşta, erken evlilik veya zorla evlendirilme gerçekleşmeden önleme; çocukla çalışan herkesin riski fark etme konusunda donanımlı, bildirme konusunda istekli olması ve bildirim alındıktan sonra da etkili bir müdahalede bulunması ile mümkün olur.

Nitekim 2014 yılında Çocuk Hakları Komitesi (CRC) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin (CEDAW) ortak hazırladığı Genel Yorum'da³¹ çocuk yaşta, erken evlilik veya zorla evlendirilmenin önlenmesi bakımından devletlere düşen yükümlülükler belirlenirken, evlenme yaşının belirlenmesi ve istisnai hallerin bazı sıkı kurallara bağlanarak düzenlenmesi önerilmiştir: "Çocuğun gelişim halindeki yeteneklerine ve kendi yaşamıyla ilgili meselelerde karar verme özerkliğine saygı açısından, 18 yaşından küçük, ancak olgun ve kendine

³⁰ Küçüklerin Kötü Muameleye Karşı Korunması Hakkında 561 (1969) sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 30 Eylül 1969 tarihli 9. oturumunda kabul edilmiştir. Çevirisi Prof. Dr. Semih Gemalmaz tarafından yapılmıştır. (Gemalmaz, Mehmet Semih (Prof. Dr.), Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusal Üstü Belgeler, İstanbul Barosu Yayınları 2002, sf. 12-13)

³¹ Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi ile Çocuk Hakları Komitesi'nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak genel tavsiyeleri/genel yorumları, 6.3 (Erişim Tarihi: 27.03.2020)

yeterli durumda olan bir çocuğun evlenmesine istisnai durumlarda izin verilebilir. Ancak gene de çocuk en az 16 yaşında olmalıdır ve bu yöndeki karar, kültüre ve geleneğe atıfta bulunmaksızın yasalarca tanımlanmış meşru ve istisnai zeminlerde bir yargıç tarafından verilmelidir.”

2.1. EVLENME YAŞI VE EVLENME İZİNİ

Bir kimsenin kendi kararı ile evlenebilmesi için 18 yaşını doldurmuş olması ve ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. 17 yaşını doldurmuş kişiler veli veya vasilerinin yazılı izni ile evlenebilirler.³² Veli ya da vasisi olmayanlar ise vesayet makamının (sulh mahkemesi) izni ile evlenebilirler. Olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebebin varlığı halinde 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine hâkim (aile mahkemesi hâkimi) tarafından izin verilebilir. Bu durumda da çocuğun ayırt etme gücü bulunmalıdır.

Hakim tarafından evlenme izni verilmeden önce aşağıdaki incelemelerin yapılması gerekir:

- Çocuğun ve velinin görüşünün alınması
- Çocuğun yararının araştırılması
- Çocuğun tam ve özgür iradesinin bulunup bulunmadığının araştırılması
- Olağanüstü durumun ve pek önemli sebebin varlığının araştırılması

Kapsamlı bir inceleme yapılması, çocuğun yararının korunması yükümlülüğünün yerine getirilmesi için en önemli koşullardan biridir. Birden çok uzmanlık alanından kişinin birlikte vaka yönetimi esaslarına uygun biçimde çalışması ile çocuğun yararı konusunda doğru bir sonuca varılabilir.

Evlenme izni talebinin reddedildiği durumlarda çocuk için riskin devam ettiğine dikkat edilmelidir. Bu gibi durumlarda başka bir mahkemeden izin talebinin tekrar edilmesi, resmi nikâh olmadan evlendirme gibi

³² Türk Medeni Kanunu (TMK) md.124; Evlendirme Yönetmeliği md.14 ve md.20

başka yollara müracaat edildiği bilinmektedir. Bu nedenle, evlenme izni başvurusu yapıldığında durumun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirilmiş olması önem ifade eder. İzin talebi reddedilirken de çocuğun korunması ve/veya desteklenmesi için durumun çocuk hakimine ve/veya Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na, talebi inceleyen mahkeme tarafından bildirilmesi gerekir.³³

ÖRNEK KARARLAR

1) "Evrak ve ekindeki ... tarih ve ... sayılı sosyal inceleme raporunun incelenmesinden; Ş.A.'nın yaklaşık dört sene önce Irak'tan ailesi ile birlikte Ankara'ya yerleştiği, yaklaşık bir yıl önce babasının amcasının oğlu ile birlikte yaşamaya başladığı, birlikte yaşadığı W.K.'nin çocuğa zaman zaman fiziksel şiddet uyguladığının iddia edildiği, çocuğun yaş ve gelişimsel dönemi sebebi ile sağlıklı karar verme kapasitesine sahip olmadığı, her türlü ihmal ve istismara açık olabileceği belirtilerek çocuğun durumu belirginleşinceye kadar 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 9. maddesi gereğince 30 günle sınırlı olmak üzere Acil Koruma altına alınması talep edildiği anlaşılmış olup, bu talep yerinde görülerek aşağıdaki hüküm kurulmuştur." *Ankara 2. Çocuk Mahkemesi 2019/X T.*

2) G.'nin ailesi tarafından şiddet gördüğü, sokakta dilenmeye zorlandığı, para karşılığında birlikte yaşamaya zorlandığı kişinin G.'ye şiddet uyguladığı, bu nedenle babasının evine döndüğü, babasının tekrar para karşılığında evlenmeye zorlandığı, G.'nin akrabalarından destek olarak emniyet birimlerine başvurduğu, çocuğun bu koşullarda ailesine teslim edilmesinin uygun olmadığı, ... 5395 sayılı Kanunun 9. maddesi uyarınca 30 günlük süre ile ACİL KORUMA ALTINA ALINMASINA, G.Y. hakkında düzenlenecek ayrıntılı sosyal inceleme raporunun mahkememize gönderilmesinden sonra durumun yeniden değerlendirilmesine,..." *Ankara 2. Çocuk Mahkemesi 2018/X T.*

3) "...yaklaşık 4 yıl önce Suriye'deki savaştan Türkiye'ye göç eden D.'nin (17) gayri resmi birlikteliğinden bir erkek çocuğu dünyaya getirdiği, konu ile ilgili ÇİM'de ifade verdiği, abisine teslim edildiği, gebelik öyküsü gereği sağlık takibi yapılması gerektiğinden... D.E.'nin ve bebeğinin fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5/1-d maddesi gereği SAĞLIK TEDBİRİ UYGULANMASINA..." *Ankara 2. Çocuk Mahkemesi 2019/X T.*

Not: Çocuklara özgü yargılamanın gerektirdiği özel hayatın gizliliğine saygı sebebiyle dosya numaraları verilmemiştir.

2.2. RİSKİ BELİRLEME SORUMLULUĞU VE BİLDİRİM

Çocuk yaşta, erken evlilik veya zorla evlendirilmenin önlenmesi, devletlerin çocuk koruma alanındaki temel sorumluluklarından biridir.³⁴ Toplumun genelini hedefleyen önleyici hizmetlerin yanı sıra, somut olguları erken fark etme ve müdahale etme de bir önleme faaliyeti olarak devletlerin çocuk koruma alanındaki görevleri içinde yer alır.

Fark etme yükümlülüğü, gerçekleşme riski olan olayları fark etmek ile başlar ama elbette gerçekleşmiş olayları da kapsar. Riski fark etme sorumluluğu, çocuk yaşta, erken evlilik veya zorla evlendirilme riski altında olan veya bu durumlara maruz kalmış çocukları kapsar. Dolayısıyla aşağıdaki üç aşamada da böyle bir tehlike altındaki çocuğu fark etmeyi ve korumayı sağlayacak bir sistem kurulmalıdır:

- Evlenme/evlendirilme riski altındaki çocuğun belirlenmesi ve çocuğun korunması
- Evlendirilen/evlenen çocuğun belirlenmesi ve korunması
- Evlendirilme sonrası çocuğu olan çocuğun belirlenmesi ve korunması

Bütün topluma yönelik sürdürülen önleyici çalışmalar sırasında evlendirilme riski altında olan çocuğun fark edilmesi ve henüz evlendirilmeden önlem alınması, koruyucu müdahalenin en etkili biçimidir.

³⁴ Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) md.19

FARK ETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ OLANLAR

- Öğretmen
- Sosyal hizmet uzmanı
- Muhtar
- Hâkim
- Savcı
- Sosyal çalışma görevlisi
- Doktor, ebe, hemşire vb. sağlık çalışanları
- Komşu
- Akraba

Bu tür bir belirleme, okulda, sağlık hizmetlerinde veya sosyal hizmetlerin sunumu esnasında yapılabileceği gibi adli sistem içerisinde de mümkündür. Evlenme izni başvuruları, boşanma ve velayet davaları gibi davalar sırasında bizzat adli sistem çalışanlarınca riskin fark edilmesi mümkün olabilir. Bunun için çocukla çalışan herkesin nelerin risk olduğunu bilmesi, bu riskleri fark edebilecek bir dikkat ile çalışması gerekmektedir.

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİK VEYA ZORLA EVLENDİRİLME RİSKİNİ FARK ETMEYİ SAĞLAYACAK İPUÇLARI³⁵

- Okuldan kaydın alınması
- Beklenmedik süre boyunca devamsızlık
- Sömestir tatilinden sonra geri dönmeme
- Daha önce katıldığı etkinliklere katılmama (Spor ve sosyal faaliyetler gibi)
- Çocuğun ev işi yapmasında / kardeşlerine bakmasında / aile ziyaretlerinde artış
- Aile veya çevresinde beşik kertmesi, berdel, çocuk yaşta evlilik gibi uygulamaların mevcut olması
- 'İstemeye gelindiğine' / gelineceğine dair bilgi
- Ailede çocuklara karşı ihmal tespit edilmiş olması
- Abla/abi veya başka akrabalarda çocuk yaşta evlilik olması
- Ailenin çocuğu okutmakta maddi zorluk çektiğini ifade etmesi
- Ailenin çocuğun okula erişiminde zorluk çektiğini ifade etmesi
- Ailenin okulda/okul çevresinde 'ahlaksız' / 'kötü' davranışlardan şikayetçi olması
- Artan aile tartışmaları
- Ev içi şiddet emareleri
- Cinsel şiddete uğrama emareleri
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı problemleri (ağrı, regl, tuvalet problemleri ile görülebilir)
- Daha fazla oranda evde tutulma, dışarı tek başına yollanmama
- Her yerde çocuğa refakat edilmesi (Örn. doktorda, öğretmenle görüşmede)
- Fiziki görünümünde (giyim dahil) ani değişim
- Çocuğun sosyal faaliyetlere katılımının, engellenmesi,
- Depresif, zarar verici davranışlar görülmesi
- Çocuğun refakatsiz olması
- Okul performansında beklenmedik düşüş
- Çocuğun okul kaydının hiç olmaması
- Çocuğun yurtdışına / şehir dışına gönderileceği / gönderildiği yönünde şüphe çekici bir duyum
- Çocuğun insan kaçakçıları vasıtasıyla Türkiye'ye gelmiş olabileceğine dair şüphe
- Ailenin veya çocuğun devlet nezdinde kayıtsız olması

35 Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesi Temel Eğitim Programı, UNICEF ve Gaziantep Belediyesi

Korunma ihtiyacı içerisinde olan bir çocuğu gören herkes, bu durumu çocuğun korunmasından sorumlu makamlara bildirmekle yükümlüdür. Eğer çocuğun bu hali ona karşı bir suç işlenmesinden kaynaklanıyorsa, bu durumun aynı zamanda suçun soruşturulmasından sorumlu kurumlara da bildirilmesi gerekir. Çocuk yaşta ya da zorla evlendirilen bir çocukla ilgili olarak da her iki makama birden bildirimde bulunulması gerekecektir.

Riski fark eden meslek elemanlarının bildirim yapma konusunda yaşayabilecekleri en önemli sıkıntı, çocuğun veya kendilerinin güvenliklerine ilişkin kaygılardan kaynaklanır. Bunun için, bildirimi yapacak kişiler ile bildirimi alacak ve duruma müdahale edecek kişiler ve kurumlar arasında iyi bir iş birliği ve güvene ihtiyaç duyulur.

Bildirim yapma anı da önemlidir. Bir çocuğun evlenme veya evlendirilme riskinin çocuğun korunmasından sorumlu makamlara bildirim anına karar verirken, çocuğun yararı ve durumun aciliyeti temel kriterler olmalıdır. Bildirimi yapacak kişi güvenliği ile ilgili bir kaygı duyuyorsa bunu da adli makamlara bildirerek önlem alınmasını talep edebilir. Bu ihtiyaca yanıt vermek üzere adli sistemin de durumun aciliyetine ve koşulların risk durumuna uygun tedbirleri birlikte alabilecek durumda olması gerekir.

Bildirimi Almaktan Sorumlu Makamlar için Çocuğun ve Bildirimi Yapanın Güvenlik İhtiyacını ve Müdahalenin Aciliyetini Değerlendirme için Kontrol Listesi

- Evlenme / evlendirilme tarihi
- Çocuğun bir başka yere götürülme olasılığı
- Çocuğa veya ailesine uygulanan baskı
- Çocuğun bir suç veya hak ihlaline maruz kalma durumu
- Bildirim yapan kişiye yönelik tehdidin varlığı

2.2.1. ÇOCUK KORUMA KANUNU VE SOSYAL HİZMETLER KANUNU'NA GÖRE BİLDİRİM

Kanunlar, çocuğun korunmasından sorumlu kurumların, bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olduğunu fark etmeleri konusunda bir zafiyet olmasını engellemek için her tür bilgi edinme yolunu öngörmeye çalışmıştır. Üçüncü kişiler *bildirebilir*, çocuk ve bakımından sorumlu kişiler *başvurabilir* veya bu makamlar *resen* haberdar olabilirler.

Çocuğun korunmasından sorumlu olan, dolayısıyla bildirim ve başvuruları almaktan ve kendisi de *resen* araştırmaktan sorumlu makam Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatlarıdır (Tablo 2). İl Müdürlüklerine başvurulabileceği gibi ALO 183 hattı üzerinden de bildirim yapılabilir.

BİLDİRİM

Çocuğun korunmasından sorumlu kurumlara bildirim, Sosyal Hizmetler Kanunu (md.21), Çocuk Koruma Kanunu (md.6), Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik³⁶ (md.6) ve Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (md.7) ile düzenlenmektedir.

Buna göre, bildirim yükümlülüğü olan kişiler şöyle sıralanmıştır:

- Adli ve idari merciler,
- Kolluk görevlileri,
- Köy ve mahalle muhtarları,
- Belediye zabıta memurları,
- Sağlık ve eğitim kuruluşları,
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri,
- Sivil toplum kuruluşları,
- Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar.

36 RG 24.12.2006 - 26386

Bildirim, yazılı veya sözlü olarak yapılabilir. Sözlü bildirim, il müdürlüklerine telefonla, ALO 183 aranarak veya il müdürlüğüne gidilerek yapılabilir. Yazılı bildirim, e-posta veya dilekçe ile il müdürlüğüne müracaat edilerek yapılır.

Bu düzenlemeler; adli makamların bildirim mercilerinden olduğunu ve dolayısıyla evlilik izni başvurusu başta olmak üzere ele aldıkları davalarda öğrendikleri çocuk yaşta veya zorla evlendirilme durumlarını çocuğun korunmasından sorumlu makamlara bildirmelerinin bir görev olduğunu göstermektedir.

BAŞVURU

Çocuk (kendisi veya onu temsile yetkili kimse aracılığı ile) ve çocuğun bakımından sorumlu kimseler de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatlarına başvurabilirler.

Başvuru, yazılı veya sözlü olarak yapılabilir.

RESEN HAREKETE GEÇME

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatları, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek, ayrıca bir resmi duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.

TABLO 2. ÇOCUĞUN KORUNMASINDAN SORUMLU MAKAMLARA BİLDİRİM

Bildirim/Başvuru Yükümlülüğü Olanlar	Usul	Öğrenme/Fark Etme Sorumluluğu Olan
<ul style="list-style-type: none"> • Adli ve idari merciler • Kolluk görevlileri • Köy ve mahalle muhtarları • Belediye zabıta memurları • Sağlık ve eğitim kuruluşları • Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri • Sivil toplum kuruluşları • Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar 	<p>BİLDİRİM</p> <p>→</p>	<p>Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatları:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bildirim ve başvuru ile öğrenme • Resen öğrenme
<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk • Çocuğun bakımından sorumlu kimseler 	<p>BAŞVURU</p> <p>→</p>	

2.2.2. TÜRK CEZA KANUNU'NA (TCK) GÖRE BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Suçun bildirilmesi yükümlülüğünün ihlali Türk Ceza Kanunu ile suç olarak düzenlenmektedir.³⁷

Bir suç işlenmesi ile ilgili bilgi edinen kişinin mesleğine göre, bildirim yükümlülüğünün doğduğu an ve bildirmeme halinin cezası değişir.

Türk Ceza Kanunu, bildirim makamını soruşturmadan sorumlu makam olarak belirlemektedir.

Soruşturmadan sorumlu makamlara bildirim, kolluğa veya Cumhuriyet savcılığına yazılı veya sözlü olarak yapılabilir (Tablo 3).

³⁷ TCK md. 270-280

Bildirim, şekil şartına bağlı değildir. Yazılı veya sözlü yapılabilir. Kimliklerinin açığa çıkma ihtimali, birçok kişiyi korkutmakta ve bildirim yapmaktan kaçınmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle bildirim yapan kişiler kimliklerini bildirmeye zorlanmamalı, kimlik bilgilerinin korunmasına özen gösterilmeli, bu konu ile ilgili hakları konusunda doğru bir biçimde bilgilendirilmelidirler.

TABLO 3. YASAL DÜZENLEMELERE GÖRE BİLDİRİM, BAŞVURU YÜKÜMLÜLÜĞÜ OLANLARA GÖRE BİLDİRİM VE BAŞVURU MAKAMI

Bildirim/Başvuru Yükümlülüğü Olanlar	Bildirilecek Makam
<ul style="list-style-type: none">• Sivil toplum kuruluşları• Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar	Soruşturmadan sorumlu makamlar = Savcılık ve kolluk
<ul style="list-style-type: none">• Adli ve idari merciler• Kolluk görevlileri• Köy ve mahalle muhtarları• Belediye zabıta memurları• Eğitim kuruluşları ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri	Yetkili makam = Soruşturmadan sorumlu makamlar ve korumadan sorumlu makamlar
<ul style="list-style-type: none">• Sağlık kuruluşları görevlileri	

Her iki alandaki düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, bildirim için iki ayrı makam öngörüldüğü görülür. Bir çocuğun evlendirildiğini öğrenen makamlar, bunu çocuğun korunmasından sorumlu makamlara³⁸ ve soruşturma makamlarına bildirmekle yükümlüdürler.³⁹

Çocuğun korunmasından sorumlu makam, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır.⁴⁰ Bu durumda bildirim Bakanlığın il müdürlüğüne veya Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk hâkimine yapılması gerekecektir. Soruşturma makamı olarak da bildirim Cumhuriyet savcılığına veya kolluğa yapılması gerekir.

³⁸ Sosyal Hizmetler Kanunu md.21

³⁹ TCK md.278

⁴⁰ 1 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi md.65 vd.

2.3. BİLDİRİM SONRASI

Bildirim ve sonrasında iş akışının nasıl olacağı Tablo 4'te gösterilmiştir. Bu akış içerisinde acil koruma ihtiyacı olan haller öncelikle ele alınır. Tablo acil olan ve olmayan hallerin tamamını içerir.

TABLO 4. FARK ETME İLE BAŞLAYAN YASAL MÜDAHALE SÜRECİNDE İŞ AKIŞI		
İş Akışı	Sorumlular	Yasal Dayanak
Başvuru / Bildirim	<ul style="list-style-type: none"> Çocuğun kendisi Bakımından sorumlu kişiler Adli makamlar (aile mahkemesi vd.) Köy ve mahalle muhtarları Belediye zabıta memurları Sağlık ve eğitim kuruluşları Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri Sivil toplum kuruluşları Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar 	<ul style="list-style-type: none"> 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu md.21 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu md.278 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyeti Hakkında Kanun md.1 ve 2
Bildirimi alma / Soruşturma başlatma / Koruyucu müdahale	<p>Kolluk</p> <p>Cumhuriyet Savcılığı / Çocuk Büro Savcısı</p>	
1. Başvuru / Bildirim alma / Resen öğrenme 2. Koruyucu müdahale: a. Çocuğu kuruluş bakımına alma b. Sosyal inceleme yapma c. Acil koruma talep etme (çocuğun kuruma kabulünden itibaren 5 gün içinde)	<p>Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü</p>	Çocuk Koruma Kanunu md.9
Acil koruma talebini inceleme ve karar verme (Talepten itibaren 3 gün içinde)	Çocuk Hâkimi	
Sosyal inceleme raporu hazırlama (En çok 30 gün içinde)	Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	
Tedbir kararı	Çocuk Hâkimi	

2.3.1. ACİL KORUMA

Acil koruma prosedürü, çocuğun içinde bulunduğu tehlike hali hakkında kapsamlı bir araştırma yapacak kadar vakit yoksa, bazı inceleme işlemlerini ertelemeyi sağlayan bir prosedürdür.

Düğünün bildirim ile aynı gün olması veya evlendirme işlemi birkaç gün sonra olacak olsa bile, ailenin çocuğu kaçırma ihtimalinin olması gibi haller acil duruma örnek gösterilebilir.

Aşağıdaki haller acil koruma gerektiren durumlara örnektir:

- Evlenme/evlendirmenin yakın bir tarihte gerçekleşecek olması
- Çocuğun evlendirilmek üzere yurt dışına veya bir başka ile götürülecek olması
- Çocuğun evlenmeyi kolaylaştırmak üzere bir suça (kaçırılmak, cinsel istismar vb.) maruz kalmış olması veya kalma riskinin bulunması
- Çocuğun kendisinden büyük bir kimse ile evlendirilecek veya evlenmiş olması
- Çocuğun hamile olması
- Çocuğun aile içi şiddete maruz kalması
- Çocuğun okuldan alınacak olması

Çocuk Koruma Kanunu'nun 9. maddesine göre, bu bildirim alan Aile ve Sosyal Hizmetler il müdürlüğünün sırasıyla şu işlemleri yapması gerekecektir:

1. Öncelikle çocuğu bir kuruma yerleştirmek,
2. Çocuğun kuruma kabul edildiği tarihten itibaren 5 gün içerisinde çocuk hâkimine müracaat ederek acil korunma kararı talep etmek.

Çocuk hâkimi bu talebi aldıktan sonra 3 gün içinde talep hakkında karar vermelidir. Verilen karar 30 gün süre ile geçerlidir. Bu süre içerisinde il müdürlüğünün çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmasını sağlaması ve hazırlanan raporu mahkemeye sunması gerekir. Bu inceleme sonucunda

kurumun çocuk hakkında alınacak tedbir ile ilgili bir öneri oluşturması beklenmektedir.

Çocuk hâkiminin, raporun gelmesinden sonra, raporu da dikkate alarak çocuk hakkında tedbir kararı vermesi gerekir.

Acil korunma kararları, çocuğun ailesinin yanında tehlikede olduğu veya ailesinin koruma ve gözetiminden yoksun olduğu hallerde alınacak ve çocuğun kurum bakımına alınmasını öngören kararlardır.

ÇOCUK KORUMA KANUNU

ACİL KORUNMA KARARI ALINMASI

MADDE 9

(1) Derhal korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı halinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

(2) Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.

(3) Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder.

2.3.2. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NA YAPILAN BAŞVURU SONRASI KORUNMA İHTİYACININ ARAŞTIRILMASI

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatları, korunmaya ihtiyacı olan çocuğu tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla, kendisine bildirilen veya öğrendiği olayla ilgili bir inceleme başlatır. Bu işlemin derhal yapılması gerekir.

İl ve ilçe teşkilatı, çocuğun tespiti ve gerekli tedbiri almak üzere başlattığı çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapar.

İnceleme ve sonucunda çocuğun yararlanacağı hizmete karar verilirken çocuğun ihtiyaçları ve durumun aciliyeti göz önünde bulundurulur.

İnceleme sonucunda Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 21. maddesine uygun olarak bir inceleme raporu hazırlanır ve bu rapor bir talep yazısı ekinde çocuk hâkimine sunulur. Çocuk hakiminin olmadığı yerde bu sıfat ile yargılama yapan mahkemeye sunulur.

2.3.3. UYGULANABİLECEK TEDBİRLERİN PLANLANMASI

Çocuk yaşta,erken evlilik veya zorla evlendirilmenin önlenmesi amacıyla izlenecek yolun ve alınacak tedbirlerin planlanması gerekir.

Müdahale, Çocuk Koruma Kanunu veya Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre, çoğu zaman da her ikisi birden dikkate alınarak planlanmalıdır.

Aile içerisinde şiddetin olması, aile bireylerinin çocuk üzerinde baskı uygulaması gibi durumlarda, saldırgan aile bireyinin çocuğun bulunduğu yerden uzaklaşmasını sağlamak için, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre önleyici tedbirlerin uygulanması talep edilebilecektir.

Ancak bu gibi durumlarda çocuğun maruz kaldığı risk ve ailenin diğer bireylerinin tutumlarına göre çocuğun aile dışında korunması da gerekebilir. Bu durumda, Çocuk Koruma Kanunu'na göre bakım tedbiri kararı almak gerekir (bkz. Bölüm 2.4).

Hükmedilecek tedbirin belirlenmesini sağlamak üzere sosyal incelemenin yapılması ve mahkemeden karar alınması için yeterli süre yoksa, çocuğun içinde bulunduğu duruma derhal müdahale etmek gerekiyorsa, önce çocuk kuruluş bakımına alınır, daha sonra inceleme yapılır. Bu durumda acil koruma prosedürü uygulanır (bkz. Bölüm 2.3.1).

Acil koruma prosedürü işletilmediği takdirde, bildirim alan Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, resen veya bildirim alan Cumhuriyet savcısı ve çocuk hâkiminin talebi ile bir sosyal inceleme yapar (bkz. Bölüm 2.3.2). Bu inceleme, tedbirin planlanmasına zemin hazırlar.

Hâkim, sosyal inceleme raporuna göre tedbire hükmeder. Tedbiri uygulayacak kurum da sosyal inceleme raporunu dikkate alarak bir tedbir uygulama planı hazırlar.⁴¹

Evlenme izni başvurusunun değerlendirilmesinde olduğu gibi, çocuk yaşta veya zorla evlendirilmekten çocuğun korunması için alınacak tedbirlerin belirlenmesi sürecinde de çocuğun yararının değerlendirilmesi gerekecektir. Bu değerlendirmenin BM Çocuk Hakları Komitesinin 14 no.lu Genel Yorumu'nda⁴² da belirttiği ve ÇKK'nın da öngördüğü gibi çoklu disiplinli bir yöntem ile yapılması gerekir. Bu tür kararlar öncesinde, çeşitli disiplinlerden profesyonellerin ortak değerlendirme yapabildikleri bir vaka yönetim modeli uygulanmalıdır.

41 ÇKK Uygulama Yönetmeliği md.18

42 Çocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınmasına Dair Genel Yorum No.14 (2013), md.47 [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No14 - Cocugun Yuksek Yarari.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No14_-_Cocugun_YukseK_Yarari.pdf) (Erişim tarihi 30.03.2020)

ÇOCUK KORUMA KANUNU'NA GÖRE VERİLEN KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI HAKKINDA YÖNETMELİK⁴³

TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI, TAKİBİ VE DENETİMİ

MADDE 18

(1) Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plan hazırlanarak uygulamaya konulur. Bu plan çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulur. Mahkeme veya çocuk hâkimi, gerektiğinde uygulama planının değiştirilmesini isteyebilir.

(2) Uygulama planı hazırlanırken çocuk hakkında düzenlenmiş sosyal inceleme raporundan da yararlanılabilir.

(3) Uygulama planında, kararın uygulanmasından sorumlu kişi, tedbirin türü ve süresi, tedbirin uygulanmasında hangi kurumlarla iş birliği yapılacağı ve hangi hizmetlerin sağlanacağı, nelerin amaçlandığı ve ilerlemenin nasıl ölçüleceğine ilişkin bilgilere yer verilir.

(4) Tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimi, tedbir kararlarının uygulanmasını, tedbirden beklenen gayenin gerçekleşip gerçekleşmediğini, uygulanan tedbirin çocuğun gelişimini hangi yönde etkilediğini en geç üçer aylık sürelerle incelettirir.

(5) Tedbirlerin uygulanmasına ilişkin inceleme, mahkemede görevli sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır.

(6) Hakkında bakım ve barınma tedbiri kararı verilen ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda bulunan çocukla ilgili inceleme görevi öncelikle bu kurumda çalışan sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır. Ancak, çocuğun yüksek yararının gerektirdiği durumlarda inceleme görevi mahkemeye atanan sosyal çalışma görevlilerine de yaptırılabilir.

(7) Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında fiili ya da hukuki bir engel bulunması halinde, Kanunun 33. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri, inceleme için görevlendirilebilir.

⁴³ RG 24.06.2006 – 26386

(8) Sosyal çalışma görevlilerinin görev alanı haricinde başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması halinde, Kanunun 33. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla mahkemece, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenlere de inceleme yapma görevi verilebilir.

(9) Yedinci ve sekizinci fıkralarda sayılanlar arasından temin edilemediği takdirde inceleme yaptırmak için denetimli serbestlik görevlisi olarak istihdam edilen sosyal çalışma görevlisinden de yararlanılabilir.

(10) Görevlendirme yapılırken bilirkişilerin iş durumu gözetilerek 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarıncı Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanan listelerden yararlanır.

(11) Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu fıkralara göre yapılan görevlendirmelerde, incelemeyi yapanlara mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından bilirkişilik esasları çerçevesinde tayin edilecek ücret Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

(12) İncelemeyi yapan sosyal çalışma görevlisi ya da uzman, inceleme sonucunda bir rapor düzenleyerek on gün içinde mahkemeye veya hâkime verir. Gerekli görüldüğünde raporu düzenleyen uzman dinlenebilir. Rapor yeterli görülmezse yeniden inceleme yaptırılır.

(13) Kanunda yazılı tedbirlerin uygulanması amacıyla özel ve resmi kişi, kurum ve kuruluşlarca verilecek hizmetler, Kanunun ilgili tedbiri yerine getirmekle sorumlu tuttuğu Bakanlığın denetiminde yürütülür. Ancak bu tedbirlerin yerine getirilmesinde ceza infaz kurumlarına herhangi bir görev yüklenemez.

(14) Haklarında bakım veya barınma tedbiri kararı verilen ve uygulanması amacıyla kurum ve kuruluşlara teslim edilen çocuklara ilişkin nakiller, kuruluştan izinsiz ayrılan çocuklara ilişkin işlemler ile izin, ziyaret, harçlık, giyim-kuşam, kırtasiye ve benzeri işlemler, tedbiri uygulayan kurum veya kuruluşların kendi mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

2.3.4. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN DAVALARA MÜDAHİL OLARAK KATILMASI

6284 sayılı Yasanın 20. maddesi Bakanlığa, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılma yetkisi vermektedir.

Bu nedenle, çocukların erken veya zorla evlendirilmelerine ilişkin her türlü davanın Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ihbar edilmesi gerekir. Örnek olması için saymak gerekirse, aşağıdaki davaların Bakanlığa bildirilmesi gerekir:

- Evlilik izni başvuruları
- Erken ve zorla evlendirilme ihbarları üzerine başlatılan soruşturmalar ve kovuşturmalar
- 6284 ile ilgili koruyucu ve önleyici tedbir başvuruları
- ÇKK ile ilgili koruyucu ve destekleyici tedbir başvuruları

2.4. ÖNLEYİCİ, KORUYUCU, DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER

2.4.1. ÇOCUK KORUMA KANUNU VE TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE ALINABİLECEK KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER VE TEDBİRLERİN DENETİMİ

1. **Ergen danışmanlığı**⁴⁴: Çocuğa evlilik, evliliğin getirdiği sorumluluklar, cinsel sağlık vb. konularda danışmanlık verilmesi gerekecektir.

44 ÇKK md.5; TMK md.346

2. **Aile danışmanlığı**⁴⁵: Aileye ergenlik, ergen gelişimi, ergenin ihtiyaçları, ergenle iletişim, ergen ebeveynliği, vb. konularda danışmanlık verilmesi gerekecektir.
3. **Bakım tedbiri**⁴⁶: Ailede şiddet, zor kullanma gibi çocuğun güvenliğini tehdit eden risklerin olması halinde çocuğun bir başka aile yanında veya kurumda koruma altına alınması gerekecektir.
4. **Sağlık tedbirleri**⁴⁷: Çocuklara üreme sağlığı, cinsel sağlık, ruh sağlığı konularında tıbbi destek verilebilecektir.
5. **Velayetin kaldırılması**⁴⁸: Anne-baba, velayet ilişkisini Türk Medeni Kanunu'nun (md.339) öngördüğü şekilde çocuğun yararını gözetir biçimde sürdürmez ve ona karşı görevlerini ağır biçimde savsaklar ise ve diğer tedbirlerden de sonuç alınamıyorsa, hâkim, anne-babanın velayetinin kaldırılmasına da karar verebilecektir. Velayetin kaldırılması ile birlikte yasal temsilci ve kayyım atanması da gerekecektir. Bunun için çocuk gerekirse bulunduğu il barosundan adli yardım talep edebilir.

Verilen tedbir kararlarının yerine getirilmesinin denetlenmesi, amaca ulaşmak için her zaman önemlidir. Çocuğun ailesine karşı korunmasının gerektiği durumlarda denetim kararı verilmesi her zamankinden çok daha fazla önem kazanır. Zira, tedbir kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemlerin gerçekleştirilmesi, sürecin anlaşılması ve takibi çocuktan beklenemeyecek büyüklükte bir sorumluluktur. Bunun bir yetişkin tarafından yapılması gerekir. Ailenin çocuk koruma sistemi ile iş birliği yaptığı durumlarda bu sorumluluğu aile üstlenebilir. Ancak ailenin iş birliği yapmadığı ya da çeşitli olanaksızlıklar sebebiyle yapamadığı ve/veya çocuğun ailesine karşı korunması gereken durumlarda, tedbire hükmedilmesi yetmez, amaca uygun biçimde yerine getirilmesi için aynı zamanda denetiminin yapılması gerekir.

Çocuk Koruma Kanunu 7. maddesine göre; "Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir."

45 ÇKK md.5; TMK md.346

46 ÇKK md.5; TMK md.347

47 TMK md.124; ÇKK md.5

48 ÇKK md.7; TMK md.348

Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verdiğinde⁴⁹ denetim görevi, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından tayin edilecek bir denetim görevlisi tarafından yerine getirilir.⁵⁰ Müdürlük, denetim görevlisini belirlerken çocuğun kişisel özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alır ve görevliyi çocuğa kolay ulaşabilecek kişiler arasından seçer.⁵¹

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin denetim kararlarının amacı, çocuk hakkında verilen kararların amaca uygun biçimde yerine getirilmesini sağlamaktır.⁵² Bu amaçla denetim görevlilerine, çocuğa uygulanan tedbirin değiştirilmesini veya kaldırılmasını talep etme yetkisi de verilmiştir.⁵³

2.4.2. AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN İLE DÜZENLENEN TEDBİRLER

Eğer çocuk evlenmeye zorlanıyorsa veya evlendirilmiş olan çocuk eşi veya ailesinin zorlamasına maruz kalıyorsa, aile içi şiddetten korunmaya özgü düzenlemelerden de yararlanma imkânı vardır.

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun gereğince, bu durumda şiddet mağduruna yönelik olarak koruyucu tedbirler, şiddet uygulayana yönelik olarak da önleyici tedbirler uygulanır (Tablo 5 ve Tablo 6). Gecikmesinde sakınca olan hallerde tedbirlerin bazılarında kolluk amiri veya mülki amir de karar verebilir. Eğer yakın ve ciddi bir tehlike var ise, mağdura bulunduğu ilde veya bir başka yerde bir barınma yeri de sağlanabilir.

49 ÇKK md.36

50 ÇKK md.37

51 ÇKK md.37

52 ÇKK md.38

53 ÇKK md.8

TABLO 5. ŞİDDET MAĞDURUNA UYGULANABİLECEK TEDBİRLER (KORUYUCU TEDBİRLER)

KORUYUCU TEDBİRLER	Gecikmesinde sakınca olan hâl, tedbirin uygulanmasında meydana gelecek gecikmenin kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabileceği haldir.		
	Kolluk Amiri	Mülki Amir	Hâkim
Bulduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması	√	√	
Geçici maddi yardım		√	
Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.		√	
Hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması	√	√	
Çocuklar için kreş imkanının sağlanması		√	
İşyerinin değiştirilmesi			√
Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.			√
Tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması (Türk Medeni Kanunu'ndaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine)			√
Kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi			√

TABLO 6. ŞİDDET UYGULAYANA UYGULANABİLECEK TEDBİRLER (ÖNLEYİCİ TEDBİRLER)

ÖNLEYİCİ TEDBİRLER	Kolluk Amiri	Hâkim
Şiddet mağduruna yönelik tehdit, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama	✓	✓
Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılma ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi	✓	✓
Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmama	✓	✓
Çocuklarla kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması	✓	✓
Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, yakınlarına, tanıklarına, çocuklarına yaklaşmama		✓
Korunan kişinin eşyalarına zarar vermeme		✓
Korunan kişiyi rahatsız etmeme		✓
Bulundurulmasına veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etme		✓
Alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmama, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavi olma		✓
Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurma ve tedavi olma		✓

Ayrıca, şiddet uygulayan hakkında soruşturma başlatılır. Şiddetin türüne göre tehdit, yaralama, hakaret vb. suç oluşturan eylem ile ilgili ceza davası açılabilir.

Zorla evlendirme veya herhangi bir biçimde çocuğun aile içi şiddete maruz kalmasının söz konusu olduğu hallerde izlenecek yol Tablo 7’de özetlenmektedir.

Bazı durumlarda çocukların para karşılığında evlendirilmeleri söz konusudur. Türkiye içerisinde yaşayan veya özellikle Afganistan veya Suriye gibi ülkelerden mülteci, sığınmacı vb. statülerde göç ile Türkiye’ye gelmiş olan çocukların yetişkinler ile evlendirilmeleri söz konusu olduğunda, bu işlemin para karşılığında yapılıp yapılmadığına da ayrıca dikkat edilmelidir.

Çocuğun para karşılığında evlendirilmesi; insan ticaretine konu edilmesi demek olduğu gibi, içinde bulunduğu ortamın risklerine dair de fikir verir. Bu nedenle bu olasılığın dikkate alınması ve böyle bir riskin bulunması halinde çocuğun acil koruma tedbirleri ile güvenliğinin sağlanması gerekir.

TABLO 7. AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN'A GÖRE BİLDİRİM SONRASI İŞLETİLECEK SÜREÇ

İhbarın veya talebin alınması	Bir çocuğun evlenmeye zorlandığını veya aile içerisinde şiddete maruz kaldığını gören herkes durumu yetkili makamlara bildirmelidir (bkz. Bölüm 2.2).
Kolluk tarafından koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması	Böyle bir bildirim veya başvuru alan kolluk, koruyucu ve/veya önleyici tedbirleri derhal alır veya durumu bu tedbirleri almaya yetkili mülki amire ve Cumhuriyet savcılığına bildirir. Aynı zamanda soruşturma başlatılması için de durumu Cumhuriyet savcılığına bildirmesi ve onun talimatı doğrultusunda çocuk aleyhine işlenen suçla ilgili delilleri toplaması gerekir.
Mülki amir/ hâkim onayı	Kolluk tarafından alınan koruyucu tedbirler, alındığı tarihte uygulamaya konulur ve takip eden iş günü içinde mülki amirin onayına sunulur. Önleyici tedbirler ise aynı süre içinde hâkim onayına sunulur. Onama ilgili makamca 24 saat içinde yapılmazsa tedbir kararı kalkar.
Tedbir kararının bildirimi	Onanan tedbir kararları muhatabına tefhim (yüze karşı) veya tebliğ yolu ile bildirilir. Önleyici tedbir kararı bildirilirken, ihlalinin tutuklama sebebi olduğu konusunda da ihtar yapılmalıdır.
Eylemin soruşturulması	Şiddet içeren eylemler, kendi başlarına bir suç (yaralama, hakaret gibi) oluşturur. Zaman zaman bu eylemlere silah bulundurma veya uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanımı gibi başkaca suç oluşturan eylemler de eşlik eder. Bu suçlar ile ilgili soruşturma genel hükümlere göre yürütülür. Bu kuralın iki önemli etkisi vardır: <ol style="list-style-type: none"> 1. Soruşturma ile ilgili işlemler için durumun derhal Cumhuriyet savcılığına bildirilmesi gerekir. 2. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çerçevesinde koruyucu ve önleyici tedbirler alınmış olsa dahi, soruşturma evresinde delillerin toplanması ve korunması için el koyma, yakalama gibi koruma tedbirleri de alınabilir. Aynı şekilde uyuşturucu kullanımının suç oluşturduğu hallerde uygulanan denetimli serbestlik tedbirleri de uygulanabilir.

TABLO 7. AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN'A GÖRE BİLDİRİM SONRASI İŞLETİLECEK SÜREÇ

Mağdurun korunması ve şiddetin önlenmesi amacıyla tedbir alınması	<p>1- Gizlilik kararı</p> <p>Gizlilik kararı verildiğinde korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında Türk Ceza Kanunu'nun (md.258) ilgili hükümlerinin uygulanacağını öngörmektedir.</p> <p>2- Eşyaların kolluk marifetiyle teslimi</p> <p>Kolluğun bu aşamada yapması gereken bir diğer işlem, mağdurun gündelik hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan eşya ve belgelerine sahip olmasını sağlamaktır. Şiddet mağdurunun talebi üzerine kişisel eşya ve belgelerin kolluk marifetiyle teslimi sağlanır.</p> <p>3- Yerleşim yerinin belirlenmesi</p> <p>Şiddet mağdurunun geçici koruma altına alınmasına ilişkin koruyucu tedbir kararı ile şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yerden kolluk birimi görevli ve yetkilidir.</p> <p>4- Barınma tedbiri</p> <p>Tedbir kararı, kolluk amirince verilir uygulanır veya şiddet mağduru kişi karar verildiği esnada kollukta ise; kolluk birimleri tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il veya ilçe müdürlüklerine ulaştırılır. Bunun mümkün olmaması halinde giderleri Bakanlık bütçesinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici olarak barınma imkânı sağlanır. Bunun da mümkün olmaması halinde mülki amir veya kolluk talebi üzerine şiddet mağduru kişi ve yanındakiler kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak barındırılabilir.</p>
Önleyici tedbir kararını ihlâl eden kişinin tutuklanması	<p>Şiddet uygulayan kişi, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümlerine göre verilen önleyici tedbir kararına aykırı hareket etmesi halinde, üç günden on güne kadar zorlama hapsine tâbi tutulur.</p> <p>Zorlama hapsi kararı hâkim tarafından, tedbirin niteliği ve aykırılığın ağırlığı dikkate alınarak verilir. Aykırılık tekrar ettiğinde bu süre 15 günden 30 güne kadar uzatılabilir. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.</p> <p>Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet başsavcılığınca alınır. Bu kararlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.</p>

2.5. SUÇLULARIN SORUŞTURULMASI VE KOVUŞTURULMASI

Bir çocuğun evlendirilmesi, evlenmeye aracılık etmek ve bir çocuk ile evlenmek eylemlerinin her biri birden fazla ve farklı suçları oluşturmaktadır (Tablo 8). Bu eylemleri gerçekleştiren kişiler hakkında bu nedenle soruşturma ve kovuşturma açılabilir.

Bir çocuğun evlendirilmesi, zorla evlendirme yukarıda da izah edildiği gibi birden çok hakkın birden ihlali sonucunu doğurur. Birçok eylem, birden fazla suç tipini birden içerir. Uygulamada, konunun sadece cinsel suçlar açısından değerlendirildiği, bu yönden değerlendirilmesine dair bir olgu ya da bulgu olmadığı durumlarda da takipsiz bırakıldığı görülmektedir. Bu nedenle, yasaları uygulamakla ve çocukları suç vb. sosyal tehlikelerden korumakla görevli kişilerin, çocukların evlendirilmeleri ile ilgili eylemlerin ihlal ettiği haklar ve dolayısıyla ortaya çıkan suçlar konusunda çok daha kapsayıcı nitelikte soruşturma ve kovuşturma yapmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Tablo 8’de bu bölümde açıklanmaya çalışılan eyleme göre suç türlerinin fail ve fiile göre sınıflandırılmış hali yer almaktadır. Bunu sınırlı bir tablo olarak görmemek, örnek olarak değerlendirmek gerekir. Bu eylemlere, burada hiç öngörülmemiş suçların da eşlik edebileceği düşünülmelidir.

TABLO 8. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK VEYA ZORLA EVLENDİRME EYLEMLERİNE İLİŞKİN SORUŞTURMALARA KONU OLABİLECEK SUÇLAR VE ŞÜPHELİLER

Olası Şüpheliler	Olası Suçlar
Çocuğun veli veya vasisi	<p>Tehdit, şantaj (TCK md.106-107)</p> <p>Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi (TCK md.112)</p> <p>Cinsel istismar veya reşit olmayanla cinsel ilişki suçları için azmettirme, yardım etme (TCK md.38-39)</p> <p>Koruma, gözetim, yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihlali (TCK md.97-98)</p> <p>İnsan ticareti (TCK md.80)</p> <p>Kötü muamele (TCK md.232)</p> <p>Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK md.233)</p> <p>Koşulları var ise veli veya vasi ile ilgili olarak, TCK 38 ve 39.maddeleri ile düzenlenen tablodaki diğer faillerin suçlarına yardım etme ve azmettirme gibi iştirak hükümleri de uygulanabilecektir.</p>
Çocukla evlenen kişi	<p>Çocuğun cinsel istismarı (TCK md.103)</p> <p>Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md.104)</p> <p>Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK md.230)</p> <p>İnsan ticareti (TCK md.80)</p> <p>Kişi hürriyetinden yoksun kılma (TCK md.109)</p> <p>Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK md.230)</p>
Düğün vb. kutlamaya katılanlar	<p>Suçtu bildirmeme suçu (TCK md.278)</p>
Akrabalar, komşular ve bir çocuğun evlendirildiğini öğrenen diğer kişiler	<p>Suçtu bildirmeme suçu (TCK md.278)</p>
Öğretmen, doktor vb. kamu görevlileri	<p>Suçtu bildirmeme suçu (TCK md.279-280)</p>

Özellikle soruşturma aşamasında delillerin bu bakış açısı ile toplanması, suç sayılan eylemlerin cezasız kalmasını engellemek bakımından önemli bir rol oynayacaktır. Mağdur çocuk ve bildirim yapan kişilerin, bu eylemlerin ihlâl ettiği haklar ve hukuki tavsif konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları ve suç unsurlarına dair bütün verileri kapsayacak nitelikte beyan ve bildirimde bulunmaları mümkün olmayabilir. Soruşturma makamlarının da isnat olunacak suça göre soru soracakları ve toplanacak delilleri belirleyecekleri dikkate alındığında, bu işlemi yürütenlerin ilgili olabilecek bütün suç türlerini kapsayacak biçimde düşünmelerinin ve araştırmalarını buna göre yürütmelerinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Örneğin; Çocuk Hakları Komitesi (CRC) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin (CEDAW) ortak yayınladıkları Genel Yorum'da⁵⁴, başlık parası gibi geleneksel uygulamaların Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol 2.a maddesi ile düzenlendiği üzere insan ticareti suçu sayılması gerektiğini söylemektedir: *"Bunu uygulayan ülkelerde farklı biçimler alabilen başlık, kadınların ve kızların şiddete ve diğer zararlı uygulamalara açık olma durumlarını arttırabilmektedir. Koca ya da onun aile üyeleri başlığın ödenip ödenmemesi ya da ödenmişse miktarı konusundaki anlaşmazlıklar üzerine cinayet, kundaklama ya da asit atma gibi fiziksel ya da psikolojik saldırılara başvurabilmektedir. Kimi durumlarda aileler, karşı taraftan maddi getiri sağlamak amacıyla kızlarının geçici "evliliklerine" razı olabilmektedir (anlaşmalı evlilik) ki bu da insan ticaretinin bir türünü oluşturmaktadır. ÇHS'nin çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokolüne (OP-SC) Taraf Devletlerin bu alanda açık yükümlülükleri vardır. Buna göre, başlık-çeyiz gibi unsurları da içeren çocuk ve/ya da zorla evlilikler Protokolün 2 (a) maddesi kapsamında "çocuk satışı" fiilini oluşturabilmektedir."*

54 Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi ile Çocuk Hakları Komitesi'nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak genel tavsiyeleri/genel yorumları, 6.3 [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18 - Zararli Uygulamalar.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18_-_Zararli_Uygulamalar.pdf) (Erişim Tarihi: 27.03.2020)

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME'YE EK ÇOCUK SATIŞI, ÇOCUK FAHİŞELİĞİ VE ÇOCUK PORNOGRAFİSİ İLE İLGİLİ İHTİYARİ PROTOKOL⁵⁵

Madde 2

İşbu Protokol'ün amacı bakımından:

(a) Çocuk satışı, herhangi bir şahıs veya bir grup şahıs tarafından, ücret ya da başka herhangi bir şey karşılığında bir çocuğun başka birine devredildiği herhangi bir fiil veya işlem anlamına gelmektedir.

...

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol'ün⁵⁶ 3. maddesinde "İnsan ticareti", kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması" şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasının da "insan ticareti" olarak kabul edileceği öngörülmektedir.

⁵⁵ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol (http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_ uamevzuat/cocukhaklarinadairsozlesmeyeek.pdf) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

⁵⁶ Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (http://madde14.org/index.php?title=İnsan_ Ticaretinin_Özellikle_Kadın_ve_Çocuk_Ticaretinin_Önlenmesi,_Ortadan_Kaldırılması_ve_ Cezalandırılmasına_İlişkin_Protokol) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

Bu Protokol'un amaçları bakımından:

- (a) "İnsan ticareti", kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.
- (b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.
- (c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması "insan ticareti" olarak kabul edilecektir.
- (d) On sekiz yaşının altındaki herkes "çocuk" kabul edilecektir.

Aynı zamanda, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi (İstanbul) Sözleşmesi'nin⁵⁷ 37. maddesi, taraf devletlerden sınırları dışında işlenen bu neviden suçları da soruşturma ve kovuşturma yetkisi kapsamına almasını talep etmektedir.

KADINLARA KARŞI HER TÜR AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI KOMİTESİ İLE ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ'NİN ZARARLI UYGULAMALARA İLİŞKİN 31 VE 18 SAYILI ORTAK GENEL TAVSİYELERİ/GENEL YORUMLARI

30. CEDAW'a Taraf Devletlerin ayrıca geçici özel önlemler (Madde 4(1)) dâhil olmak üzere gerekli önlemleri alma yükümlülükleri vardır. Bu önlemler, "her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmeye" (Madde 5 (a)) ve "bir çocuğun nişanının ve evliliğinin yasal sayılmamasını" sağlamaya (Madde 16(2)) yönelik olmalıdır.

⁵⁷ Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi (İstanbul) Sözleşmesi <https://rm.coe.int/1680462545> (Erişim Tarihi 01.04.2020)

3718 sayı ve 19.03.2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa (İstanbul) Sözleşmesi"nin feshedilmesine; 3928 sayı 30.04.2021 tarihli Kararname ile sona erme tarihinin 01.07.2021 olmasına karar verilmiştir.

Benzer bir biçimde Lanzarote Sözleşmesi de taraf devletlerden yargı yetkisini geniş tutmasını talep etmektedir. Sözleşme, ülkelerden yer bakımından yetki kuralı ile ilgili yasal düzenleme yapmasını ve bu düzenlemenin şunları kapsamasını talep etmektedir: ulusal mevzuatına göre çocuk istismarı saydığı eylemlerin, vatandaşı tarafından bir başka ülkede işlenmiş olması hali (bu eylem gerçekleştiği ülke hukukunda suç sayılmamış olsa dahi), vatandaşı olmasa bile kendi ülkesinde bulunan biri tarafından işlenmiş olması hali.

ÇOCUKLARIN CİNSEL SUİSTİMAL VE CİNSEL İSTİSMARA KARŞI KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ⁵⁸

Madde 25 – Yargı yetkisi

1- Tarafların her biri, söz konusu suçun aşağıdaki yerlerde veya şahıslarca işlenmesi halinde, bu Sözleşme kapsamında belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır:

- a- kendi toprakları üzerinde; veya
- b- söz konusu Tarafın bandırasını taşıyan bir gemide; veya
- c- söz konusu Tarafın yasalarına göre tescilli bir uçakta; veya
- d- vatandaşlarından biri tarafından işlendiğinde; veya
- e- mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden biri tarafından işlendiğinde.

2- Tarafların her biri, suçun kendi vatandaşlarından birine veya mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden birine karşı işlenmesi halinde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

....

Not: Tam madde metni için Sözleşmeye bakınız.

Bu kurallar ile amaçlanan, çocuğun cinsel istismarı ile etkin mücadele için boşluk bırakmamak, bütün dünyada ortak bir anlayış oluşmasını sağlamaktır.

⁵⁸ Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi (<http://www.magdur.adalet.gov.tr/lanzarote-sozlesmesi-01476>) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

2.6. ÇOCUK YAŞTA EVLENMENİN HUKUKEN GEÇERLİ KABUL EDİLDİĞİ BİR ÜLKEDEN GELEN ÇOCUKLAR BAKIMINDAN İZLENMESİ GEREKEN YOL

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁵⁹, evlenme ehliyeti ve şartlarının belirlenmesinde, taraflardan her biri için evlenme anında tâbi olunan milli hukukun uygulanacağını, evlilik akdi şeklinin ise evliliğin gerçekleştiği ülke hukukuna göre belirleneceğini öngörmektedir (md.13). Ancak yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk Kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde bu hüküm uygulanamayacak, Türk hukuku uygulanacaktır (md.5).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Z. H. ve R. H. v. İsviçre" kararında⁶⁰ 14 ve 18 yaşlarındaki Afgan vatandaşı başvuruçuların, İran'da gerçekleştirdikleri dini nikahın İsviçre'ye sığınma talebi incelenirken tanınmamasının özel yaşama ve aile yaşamına saygı kuralını ihlal etmediğine karar vermiştir. Avrupa Birliği Parlamenterler Meclisi önerisi de, zorla evlendirilme ve çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi için, yurt dışında yapılan çocuk yaşta evliliklerin tanınmaması yönündedir.⁶¹

Dolayısıyla, taraflardan birinin Türk vatandaşı olması halinde o kişi bakımından evlenme ehliyet ve şartları belirlenirken uygulanacak olan Türk hukuku 16 yaşında hâkim kararı, 17 yaşında veli izni bulunmasını zorunlu kılacaktır.

Taraflardan her ikisinin de çocuk yaşta evliliğe olanak veren bir ülkenin vatandaşı olması ve Türkiye'de evlenecek olmaları durumunda, evlenme akdi şekil açısından Türk hukukuna tabi olacaktır. Dolayısıyla bu durumda resmi nikah kıyılması gerekecektir. Esas açısından da evlenmeye ilişkin

⁵⁹ 5718 sayılı Kanun RG 12.12.2007 – 26728

⁶⁰ ECHR, Z. H. and R. H. v. Switzerland, no. 60119/12, 8 Aralık 2015, <https://www.refworld.org/pdfid/566843824.pdf>, Erişim tarihi: 16.11.2020

⁶¹ Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi "Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği" R 1468 (2005) 14.2 <https://rm.coe.int/090000168079eff8>

kurallar kamu düzenine ilişkin olduğundan, yaşın belirlenmesinde öncelikle vatandaşı olunan ülke hukukuna bakılır. Bu ülke hukukundaki kuralın, Türk Medeni Kanunu'daki evlenme yaşından daha düşük bir yaş belirlemiş olması halinde, Türkiye'de gerçekleştirilecek evlenme sözleşmelerinde Türk hukuku uygulanacaktır.

SURİYE HUKUKUNA GÖRE EVLİLİK SÖZLEŞMESİNİN BİÇİMİ VE EVLENME YAŞI HAKKINDA BİLGİ NOTU⁶²

SURİYE KİŞİSEL STATÜ KANUNU'NA GÖRE EVLENMENİN KURULMASI⁶³

...Dini veya resmî bir evliliğin geçerli olarak kurulması için yerine getirilmesi gereken şartlar şunlardır: Taraflar evlilik birliğini kurmak için gerekli hukuki ehliyete sahip olmalıdır. Kadın taraf evlenmeye rıza göstermelidir. Kadın tarafı korumakla görevli yasal temsilci evlenme sırasında hazır bulunmalıdır ve evlenmeye onay vermelidir. Mehir değeri hususunda taraflar anlaşmış olmalıdır (Carlisle, 2008). Her iki taraf da evlenme isteğinde olduğu açıkça ifade etmelidir. İcap ve kabul beyanları tek bir seferde açıkça ve şahitler tarafından işitilebilecek şekilde açıklanmış olmalıdır (KSK. m.11-12). Şahitlerin her biri yetişkin, ayırt etme yeteneğine sahip ve Müslüman iki erkek veya bir erkek ile iki kadından oluşmalıdır (KSK. m.12; Nasir, 1990, van Eijk, 2013, Carlisle, 2008). Bir evlilik sözleşmesi, evliliğin hukuki mahiyeti ve amacıyla çelişen ya da hukuka aykırı bir yükümlülük içeriyorsa, söz konusu yükümlülük yok sayılır; ancak evlilik sözleşmesi geçerliliğini korur (KSK. m.14; Anderson, 1955).

Resmî evlenmede taraflar Şer'îye mahkemesindeki hâkime evlenme dilekçelerini sunar (KSK. m.40/f.1). Bu dilekçeye ek olarak; muhtar tarafından düzenlenmiş, tarafların adını, yaşını, yerleşim yerini, yasal temsilcinin adını ve tarafların evlenmelerine bir engel olmadığını bildiren bir resmî belge (KSK. m.40/f.1.a); tarafların medeni durumlarını açıklayan bir nüfus kaydı (KSK. m.40/f.1.b); tarafların evlenmelerinde tıbben bir sakınca bulunmadığına dair sağlık raporu (KSK. m.40/f.1.c); ordu hizmetinde bulunan veya askerlik görevini yapmakta olan kişiler için evlenme izni mahkemeye ibraz edilir (KSK. m.40/f.1; Anderson, 1955, Carlisle, 2008, van Eijk, 2013).

Tüm evliliklerin mahkeme nezdinde tutulan sicile tescili gerekir. KSK. m.40/f.2 örf ve âdete göre yapılmış evliliklerin gerekli şartlara uyulduğu takdirde tescil edilebileceğini düzenlemektedir. İstisna olarak, bir çocuk dünyaya gelmişse veya gebelik durumu varsa, evlilik söz konusu şartlara uyulmaksızın tescil edilebilir (Carlisle, 2008, van Eijk, 2013).

⁶² Buradaki bilgi notu, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması'ndan (2016) aynen alınmıştır. https://www.ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf

⁶³ A.g.e. sf 41

Suriye KSK'sında resmî evlenmenin önemini vurgulamak için, 1949 tarihli ve 148 sayılı Ceza Kanunu'nda, mahkeme töreni dışında nikâh kıyan din adamlarının para cezası veya hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmüştür (Carlisle, 2008).

SURİYE KİŞİSEL STATÜ KANUNU'NDA EVLENME YAŞI⁶⁴

Suriye KSK'sında bir kişinin bülûğ çağına girmiş olması evlenme ehliyetine sahip olabilmek için ön koşuldur (Nasir, 1990). Bülûğ çağına gelmemiş bir çocuk asla evlenemez ve evlenmesine yasal temsilcisi tarafından izin verilemez (Anderson, 1955). Evlenme yaşı ise yasa koyucu tarafından erkek için asgari on sekiz, kadın için on yedi olarak belirlenmiştir (KSK. m.16). On beş yaşını dolduran bir erkek çocuğu veya on üç yaşını dolduran bir kız çocuğu bülûğ çağına girdiğini iddia ediyorsa, hâkim söz konusu iddianın samimiyetine inandığı ve yeterli fiziksel olgunluğa eriştiklerine kanaat getirdiği takdirde erkek veya kız çocuğunun evlenmelerine izin verebilir (KSK. m.18/f.1; CEDAW/C/SYR/2: par.376; Anderson, 1955, Nasir, 1990, van Eijk, 2013).

KSK. m.18/f.2'ye göre evlenme isteğinde bulunan kız çocuğunun yasal temsilcisi onun babası veya büyük babası ise, evlenme başvurusunda bulunan tarafların yasal temsilcinin de rızasını almaları gerekir. Hâkim tarafların yaşları arasında ölçüsüz bir fark bulunduğunu tespit ederse veya evlenmenin gerçekleşmesinde bir fayda görmezse, evlenme izni vermekten kaçınabilir (KSK. m.19; Anderson, 1955, van Eijk, 2013, Nasir, 1990).

Suriye KSK'sına ilişkin Açıklayıcı Şerh'te; eşler arasındaki ciddi yaş farkının evlilik hayatında dengesizliklere ve ahlaki bozukluklara neden olduğundan; uygulamada da mahkemelerin bu tür fiili problemleri gerekçe göstererek evlenme başvurusunu geri çevirdiğinden söz edilmektedir. Bu nedenle, 1959 tarihli KSK'sına hâkimin bu hallerde evlenme başvurusuna onay vermekten kaçınabileceği açıkça hükme bağlandığı belirtilmektedir (Anderson, 1955).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Konvansiyonu'na (CEDAW) 28 Mart 2003 itibariyle katılan Suriye'nin, Konvansiyon'un 16. maddesinin 2. fıkrasına ilişkin çekincesi bulunmaktadır. Söz konusu fıkrada "Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır" ibaresi yer almaktadır. Suriye, aynı zamanda Çocuk Hakları Konvansiyonu'na da 15 Temmuz 1993'ten beri (m.14, m.20 ve m.21'e ilişkin çekincelerle birlikte) taraftır. Evlenme yaşının hem erkek hem de kadın için asgari on sekiz olarak belirlenmesi için bir yasa tasarısı olduğu, özellikle kırsal kesimde kız çocuklarının küçük yaşta evlenmelerinin engellenmesi için halkın bilinç seviyesinin yükseltilmeye çalışıldığı, Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulan 2009 tarihli raporda belirtilmektedir (CRC/C/SYR/3-4).

Ayrıca, ihtilaf halinde, evlenme akdinin varlığını kişilerin vatandaşı oldukları ülke hukukuna göre geçerli bir belge ile ispatlamaları gerekir. Bu konuda bir ihtilafın varlığı halinde milli hukukun belirlenmesi görevi hâkime aittir. (md.2/1) Ancak hâkim taraflardan bu konuda yardım isteyebilir. Eğer belirlenemiyorsa Türk hukuku hükümlerinin uygulanması gerekir. (md.2/2) *"Hukuku uygulanacak devlet iki veya daha çok bölgesel birime ve bu birimler de değişik hukuk düzenlerine sahipse, hangi bölge hukukunun uygulanacağı o devletin hukukuna göre belirlenir. O devlet hukukunda belirleyici bir hükmün yokluğu hâlinde ihtilâfla en sıkı ilişkili bölge hukuku uygulanır."* (md.2/5)

Örneğin Suriye'de evlenme konusunda taraflar tâbi oldukları hukuku, o hukuka göre geçerli bir evlilik akdi bulunduğunu ispat ile mükelleftirler. İddia ettikleri hukukun geçerli hukuk olup olmadığını araştırmak da hâkimin görevidir.

SURİYE ARAP CUMHURİYETİ KİŞİSEL HAL KANUNU (1953/59)

SURİYE ARAP CUMHURİYETİ 9/7/1953 TARİHLİ VE 59 YASAMA SAYILI MEDENİ HAL KANUNU

RIZA VE İLAN ETME

Madde 5

Evlilik, bir tarafın teklifi ve diğer tarafın kabulü ile gerçekleşir.

Madde 11

1- Teklif ve kabulde, her iki taraf aynı mecliste olmak kaydıyla her konuda anlaşmış, akdin her iki tarafı diğer tarafın ne dediğini duyuyor ve evliliğin kastedildiğini anlıyor olmalıdır ve herhangi bir tarafın kabulden önce teklifi geçersiz kılacak herhangi bir eylemi-söylemi bulunmamalıdır.

2- Teklif, teklif eden kişinin ehliyetinin olmaması ve her iki taraftan birinin itiraz addedilecek bir eylemde bulunması durumlarında geçersiz sayılır.

EHLİYET

Madde 15

1- Evlilik ehliyetinde akıl ve bülûğ şartı koşulur.

2- Hâkim, akıl sağlığı yerinde olmayan (mecnun/bunak) bir kişinin, evliliğinin o kişinin iyileşmesine faydalı olduğunu gösteren bir psikiyatri kurulu raporuyla kanıtlanırsa, evliliğine izin verebilir.

Madde 16

Evlilik ehliyeti erkek çocukta tam 18 yaşında, kız çocukta ise tam 17 yaşında tamamlanır.

Madde 17

Hâkim evli bir erkeğin şer'i bir gerekçesi bulunmadıkça ve her iki eşe bakacak maddi gücü olmadığı sürece ikinci bir eşle evlenmesine izin vermemekle yetkilidir.

Madde 18

1- Eğer bir erkek çocuğu on beş yaşını ya da bir kız çocuğu on üç yaşını doldurduktan sonra bûluğ iddiasında bulunur ve evlilik talep ederse hâkim, iddialarının gerçekliğini tespit eder ve bedenlerinin olasılığını göz önünde bulundurarak evliliğe izin verir.

2- Eğer vasi baba veya büyük baba ise, onayı şart koşulur.

Madde 19

Eğer nişanlı çift yaş olarak birbirine uygun değil ve evlilikte bir fayda gözetilmiyor ise hâkim bu evliliğe onay vermemekle yetkilidir.

Madde 20

On yedi yaşını doldurmuş bir kız çocuğu evlenmek isterse, hâkim kendisinin belirlediği bir süre içinde, kızın vasisinden görüşünü açıklamasını ister. Eğer vasi itiraz etmez ya da itirazı kayda değer bulunmazsa hâkim, yeterlilik şartıyla evliliğine izin verir.

(EVLİLİK) AKİT İŞLEMLERİ

Madde 43

Akit, hâkim veya yetkilendirdiği mahkeme yetkilileri tarafından gerçekleşir.

Madde 44

Evlilik dosyası şunları içermelidir:

A- İki tarafın tam adları ve her birinin ikametgâhı.

B- Akit, tarihi ve yeri.

C- Şahitlerin ve vekillerin tam adları ve her birinin ikametgâhı.

D – Mihri muaccel ve mihri müeccel miktarı ve mihri muaccelin alınıp alınmadığı.

E- İlgili kişiler ve yetkilendirilmiş kişinin imzası ve hâkimin onayı.

Çocuk yaşta birine yönelik cinsel içerikli davranışları suç olarak kabul eden Ceza Kanunu⁶⁵ açısından ise kişi bulunduğu yer hukukuna tâbidir. (md.8)

Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi⁶⁶ de taraf devletlerden, maddi ceza hukuku açısından çocuklara yönelik her tür cinsel içerikli davranışın suç olarak düzenlenmesini talep ederken (Bölüm 6), devletin yargı yetkisinin de geniş olarak uygulanmasını talep etmektedir. (md.25)

Dolayısıyla, çocuk yaşta bir kişi ile evlenen veya bu yaşta bir kişiyi evlendiren kişiler, Türk vatandaşı olmasalar bile, eylemlerine uyan maddeye bağlı olarak soruşturma başlatmak gerekir.

ÇOCUKLARIN CİNSEL SUİSTİMAL VE CİNSEL İSTİSMARA KARŞI KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ (LANZAROTE) SÖZLEŞMESİ

Madde 25 – Yargı yetkisi

1- Tarafların her biri, söz konusu suçun aşağıdaki yerlerde veya şahıslarca işlenmesi halinde, bu Sözleşme kapsamında belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır:

a- kendi toprakları üzerinde; veya

b- söz konusu Tarafın bandırasını taşıyan bir gemide; veya

c- söz konusu Tarafın yasalarına göre tescilli bir uçakta; veya

d- vatandaşlarından biri tarafından işlendiğinde; veya

e- mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden biri tarafından işlendiğinde.

2- Tarafların her biri, suçun kendi vatandaşlarından birine veya mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden birine karşı işlenmesi halinde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

⁶⁵ 5237 sayılı Kanun RG 12.10.2004 - 25611

⁶⁶ Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi ([http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocuklarin Cinsel Suistimal ve Cinsel Istismara Karsi Korunmasina Iliskin Avrupa Konseyi Sozlesmesi.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocuklarin%20Cinsel%20Suistimal%20ve%20Cinsel%20Istismara%20Karsi%20Korunmasina%20Iliskin%20Avrupa%20Konseyi%20Sozlesmesi.pdf)) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

3- Tarafların her biri, Sözleşmeyi imzalarken veya parlamentodan geçirilmesi, kabulü, onayı veya sözleşmeye taraf olduğunu belirten belgeyi sunarken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yazılmış bir beyan ile, bu maddenin 1.e fıkrasında belirtilen yargı yetkisi kurallarını uygulamama veya spesifik durumlarda veya şartlarda uygulama hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir.

4- Bu Sözleşmenin Madde 18, 19, 20.1.a ve 21.1.a ve b fıkraları uyarınca belirlenen suçların kovuşturulmasında, 1.d fıkrası kapsamındaki yargı yetkisinin söz konusu eylemlerin suçun işlendiği yerde cezalandırılacağı ile ilgili koşulun uygulanmasını engellememesi için, Tarafların her biri gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

5- Tarafların her biri, Sözleşmeyi imzalarken veya parlamentodan geçirilmesi, kabulü, onayı sırasında veya sözleşmeye taraf olduğunu belirten belgeyi sunarken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yazılmış bir beyan ile, kendi vatandaşının kendi toprağında mutaden ikamet ettiği durumlarda, Madde 18.1.b'nin ikinci ve üçüncü bentleri doğrultusunda düzenlenen suçlarla ilgili olarak, bu maddenin 4. fıkrasının uygulanmasını sınırlama hakkını saklı tutacağını bildirebilir.

6- Bu Sözleşmenin Madde 18, 19, 20.1.a ve 21'i uyarınca belirlenmiş suçların kovuşturulmasında, Tarafların her biri, 1.d ve e fıkralarına ilişkin yargı yetkisinin, kovuşturmanın ancak mağdurun vereceği bir rapora veya suçun işlendiği yerin Devletinin vereceği bir suç duyurusuyla başlatılması koşuluna bağlı olmasını engellemek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

7- Tarafların her biri, suç işlediği iddia edilen şahsın topraklarında bulunması ve bu şahsı sadece milliyetine bağlı olarak başka bir Tarafa teslim etmediği hallerde, bu Sözleşmede belirtilen suçlarla ilgili yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

8- Bu Sözleşmede belirtilen suçlarla ilgili bir suç iddiası üzerinde birden fazla Tarafın yargı yetkisi iddiasında bulunması durumunda, ilgili Taraflar, yerine göre, kovuşturma için en uygun yargı yetkisinin hangisi olduğunu belirlemek üzere birbirleriyle istişarede bulunacaklardır.

9- Uluslararası hukukun genel kuralları saklı kalmak üzere, bu Sözleşme her bir tarafın kendi iç hukuku uyarınca icra ettiği cezai yargı yetkisini geçersiz kılmaz.

KAYNAKÇA

1 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Resmî Gazete, 30474, 10.07.2018

66/140 sayılı BMGK Kız Çocukları, Erişim Tarihi 02.04.2020, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_140.pdf

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 S.K.). Resmî Gazete, 28239, 8.3.2012

Arkadaş Adem -Thibert ve H. Feray Salman, Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu, UNICEF, Mart 2013

Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi "Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği" R 1468 2005, <https://rm.coe.int/090000168079eff8>

Başlangıç Raporu, Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Ankara, 30 Nisan 2018

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20.11.1989

BM Çocuk hakları Komitesi'nin "BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Ergen Sağlığı ve Gelişimi" başlıklı 4 No.lu Yorumu, Erişim tarihi: 27.03.2019, http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No4_-_Ergen_Sagligi.pdf

Çocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınmasına Dair Genel Yorum No.14, 2013, http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No14_-_Cocugun_Yukse_k_Yarari.pdf

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol, Erişim Tarihi: 01.04.2020, http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/cocukhaklarinadairsozlesmeyeek.pdf

Çocuk Koruma Kanunu (5395 S.K.) Resmî Gazete, 25876, 03.07.2005

Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesi Temel Eğitim Programı, UNICEF ve Gaziantep Belediyesi

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler Sözlükçesi Inception Report, The UN Joint Programme for the Prevention of Child, Early and Forced Marriage in Turkey, Ankara, 30 Nisan 2018

Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması İçin Terimler ve Kavramlar Kılavuzu 2019, Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC) – Ecpat Türkiye, Ankara 2019

Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi, Erişim Tarihi: 01.04.2020, <http://www.magdur.adalet.gov.tr/lanzarote-sozlesmesi-01476>

ECHR, Z. H. ve R. H. v. Switzerland, no. 60119/12, 8 Aralık 2015, Erişim Tarihi 16.11.2020, <https://www.refworld.org/pdfid/566843824.pdf>

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>,

Elizabeth Wall-Wieler, Janelle Boram Lee, Nathan Nickel, Leslie Leon Roos. The Multigenerational Effects of Adolescent Motherhood on School Readiness: A Population-based Retrospective Cohort Study, 2019, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211284>

Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme, http://www.insanhaklarisavunuculari.org/3/files/evlilige_riza_gosterilmesi_asgari_.pdf

Gemalmaz, M. Semih. Temel Belgelerde İnsan Hakları, İHD Y. Ankara 1996

Gemalmaz, Mehmet Semih (Prof. Dr.), Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusal Üstü Belgeler, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2002

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Erişim Tarihi: 27.03.2019, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf>

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları, [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_(1-29).pdf)

Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi ile Çocuk Hakları Komitesi'nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak genel tavsiyeleri/genel yorumları, 6. [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18 - Zararli Uygulamalar.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18_-_Zararli_Uygulamalar.pdf)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Resmî Gazete, 14.10.1985, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla İlişkin Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011, https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/30/Istanbul_Sozlesmesi.pdf

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi (İstanbul) Sözleşmesi, Erişim Tarihi 01.04.2020, <https://rm.coe.int/1680462545>

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaralliskinSozlesme.pdf>

Pekin Deklarasyonu, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, 1995, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>

Pekin+5: Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri, Aralık 2001, http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/219_1.pdf

Sencer, Muzaffer. Belgelerle İnsan Hakları, Beta Y. İstanbul 1998

Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, Erişim Tarihi: 01.04.2020, http://madde14.org/index.php?title=İnsan_Ticaretinin,_Özellikle_Kadın_ve_Çocuk_Ticaretinin_Önlenmesi,_Ortadan_Kaldırılması_ve_Cezalandırılmasına_İlişkin_Protokol

Sosyal Hizmetler Kanunu (2828 S.K.), Resmî Gazete, 20823, 24.05.1983

Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016, https://www.ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf

Türk Ceza Kanunu (5237 S.K.), Resmî Gazete, 25611, 26.09.2004

Türk Medeni Kanunu (4721 S.K.), Resmî Gazete, 24607, 22.11.2001

WHO & ISPCAN, Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence, 2006

UNFPA, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

<https://turkey.unfpa.org/tr>

 @UNFPA.Turkey @UNFPATurkey @unfpa_turkey